

Przejawy dyskryminacji i ich eskalujący charakter

Katarzyna Niewczas

Wstęp

Dzięki zajęciom przeprowadzonym według tego scenariusza uczniowie i uczennice:

- nauczą się opisywać procesy historyczne, które doprowadziły do Zagłady europejskich Żydów, posługując się pojęciami związanymi z mechanizmami dyskryminacji,
- zrozumieją konsekwencje aktów dyskryminacji wobec Żydów, które poprzedzały Holokaust,
- rozwiną krytyczną postawę wobec zjawisk społecznych dzięki zrozumieniu ich mechanizmów na podstawie przykładów z historii.

Scenariusz jest odpowiedni dla młodzieży ze szkół ponadpodstawowych. Możesz zrealizować go na lekcji historii, edukacji obywatelskiej lub zajęciach wychowawczych. Na realizację scenariusza przeznacz 45 minut.

Materiały i pomoce niezbędne do przeprowadzenia lekcji: film 📺 „**The Holocaust. Animated Map**”, wydrukowane karty pracy, wydrukowane plansze z wystawy „Byli sąsiadami. Ludzkie wybory i zachowania w obliczu Zagłady”, 📄 **wydrukowane karty mechanizmów dyskryminacji**.

Dodatkowe materiały, które mogą być dla ciebie przydatne:

- wykład prof. Michała Bilewicza 📺 „**Psychologia świadka. Co nauka mówi o postawach wobec ludobójstwa?**”, towarzyszący wystawie „Byli sąsiadami”,
- artykuł 📄 „**What have we learned about the risk factors and warning signs of genocide?**” z internetowej „Encyklopedii Holokaustu” Amerykańskiego Muzeum Pamięci Holokaustu w Waszyngtonie,
- 📄 **Zalecenia i wskazówki dotyczące edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady** przygotowane przez Dział Edukacji Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN.

Lekcja pogłębia wiedzę na temat mechanizmów dyskryminacji, które doprowadziły do Holokaustu. Przed zajęciami młodzież powinna mieć podstawową wiedzę na temat antysemityzmu w Europie (przyczyn i przejawów) oraz dyskryminującej polityki III Rzeszy (ustawy norymberskie, propaganda antysemicka, noc kryształowa). Lekcję można również poprowadzić, ukazując inne historyczne przykłady konsekwentnych działań dyskryminujących, które prowadziły do ludobójstwa.

Więcej informacji na temat pracy z tym i pozostałymi scenariuszami znajdziesz w materiale: „**Wprowadzenie do pracy z wystawą «Byli sąsiadami. Ludzkie wybory i zachowania w obliczu Zagłady»**”.

Wprowadzenie (10 min)

Opowiedz grupie o celach i tematyce zajęć. Zwróć uwagę na to, że podejmiecie temat Zagłady europejskich Żydów, który może wywołać trudne emocje.

Aby wprowadzić młodzież w tematykę zajęć, odnieś się do jej dotychczasowej wiedzy. W tym celu zaproś uczniów i uczennice do przywołania znanych im tekstów kultury (książek, filmów, obrazów) dotyczących Holokaustu (ludobójstwa europejskich Żydów).

Wypisz na tablicy przywołane tytuły i dopytaj o ich wątki (bohaterów, miejsca akcji, wydarzenia historyczne, do których nawiązują). Wynotuj te informacje obok tytułów, tworząc mapę myśli.

Omów stworzoną wspólnie z uczestnikami i uczestniczkami mapę myśli. Dzięki temu podsumujesz ich dotychczasową wiedzę.

Obejrzyjcie krótki film „**The Holocaust. Animated Map**” przygotowany przez Amerykańskie Muzeum Pamięci Holokaustu, który uporządkuje wiedzę uczniów i uczennic.

2. Praca z wystawą „Byli sąsiadami” (25 min)

Zaproś uczniów i uczennice do pracy w grupach. Powiedz, że ich celem będzie przyjrzenie się wydarzeniom historycznym i procesom społecznym, które doprowadziły do Zagłady.

Podziel klasę na trzy- lub czteroosobowe grupy. Rozdaj każdej grupie jedną kartę pracy oraz dołączone do niej załączniki.

W tym scenariuszu zajęć znajdują się cztery różne karty pracy. Zadbaj, aby każda karta została opracowana przez co najmniej jedną grupę.

Karty pracy składa się z trzech części:

- pytania do interpretacji historycznego zdjęcia,
- pytania dotyczące wydarzenia historycznego,
- analiza zdobytej wiedzy z wykorzystaniem kart mechanizmów dyskryminacji.

Do każdej karty pracy dołączone są załączniki:

- plansza z wystawy „Byli sąsiadami”,
- karty mechanizmów dyskryminacji.

Przeznacz na pracę w grupach 15 minut.

Następnie zaproś uczniów i uczennice do krótkich prezentacji na forum. Zwróć uwagę na to, aby karty pracy były prezentowane po kolei. Na tę część zajęć przeznacz 10 minut.

3. Podsumowanie (10 min)

Wyświetl na rzutniku kartę mechanizmów dyskryminacji, która przedstawia model piramidy nienawiści. Zapytaj uczniów i uczennice:

- Zapoznaliście się w grupach z konkretnymi wydarzeniami historycznymi. Na którym szczeblu piramidy umieścicie poznane dziś wydarzenia?
- W jakich latach miały miejsce te wydarzenia?
- Jakie decyzje polityczne przyczyniły się do społecznej akceptacji mechanizmów dyskryminacji opisanych w piramidzie?

Zwróć uwagę młodzieży na zjawisko eskalowania przemocy opisane w piramidzie nienawiści. Ludobójstwo nigdy nie wydarza się z dnia na dzień, zawsze poprzedzają je długotrwałe i akceptowane przez władze polityczne przemocowe działania skierowane wobec grupy lub grup mniejszościowych. Czynnikiem ryzyka są również niestabilna sytuacja polityczna, ideologia uznająca dane grupy społeczne za gorsze i/lub niebezpieczne, a także trwający konflikt zbrojny.

Jeśli chcesz przeczytać więcej na temat czynników ryzyka, które mogą doprowadzić do ludobójstwa, skorzystaj z załącznika. Podczas zajęć możesz wprowadzić prawną definicję ludobójstwa. W tym celu skorzystaj z „Encyklopedii Holokaustu”.

Zakończ zajęcia rundą refleksji. Zapisz na tablicy poniższe zdania i zaproś młodzież do zapisania ich w zeszycie lub na kartce i dokończenia własnymi słowami. To ćwiczenie pozwoli na osobiste odniesienie się do trudnego tematu podjętego na zajęciach.

- Po dzisiejszej lekcji czuję...
- Po dzisiejszej lekcji myślę...
- Po dzisiejszej lekcji chcę...

Zaproponuj chętnym przeczytanie na forum dokończonych zdań.

Aby przeanalizować z młodzieżą, jakie mechanizmy psychologiczne wpływają na zachowania człowieka, skorzystaj ze scenariusza: 📎 **„Jednostka a zbiorowość wobec Zagłady”**.

Aby pokazać, jak propaganda nazistowska wpływała na postawy i zachowania różnych osób, skorzystaj ze scenariusza: 📎 **„Wpływ propagandy na zachowania społeczne”**.

Załączniki:

- plansza nr 2 z wystawy „Byli sąsiadami. Ludzkie wybory i zachowania w obliczu Zagłady” – „Reakcje na rządy nazistów: wsparcie, uległość, strach”,
- karty mechanizmów dyskryminacji: my/oni i mowa nienawiści.

1. Przyjrzyjcie się zdjęciu na planszy z wystawy i odpowiedzcie na poniższe pytania.

Co przedstawia zdjęcie?

Jak zachowują się ludzie na zdjęciu?

Jak sądzicie, dlaczego osoby na zdjęciu zachowują się w ten sposób?

Jakie inne zachowania byłyby możliwe? Jakie mogłyby mieć konsekwencje?

2. Przeczytajcie opis znajdujący się na planszy i odpowiedzcie na pytania.

Jakich lat dotyczy opisane wydarzenie historyczne?

Co zakładała nazistowska ideologia rasowa?

Dlaczego antyżydowska polityka zyskała uznanie wielu obywateli?

3. Zapoznajcie się z kartami mechanizmów dyskryminacji i użyjcie zaproponowanych terminów do wyjaśnienia opisanych na planszy wydarzeń historycznych.

Załączniki:

- plansze nr 7 i 8 z wystawy „Byli sąsiadami. Ludzkie wybory i zachowania w obliczu Zagłady” – „Reakcje na deportacje podczas wojny”,
- karty mechanizmów dyskryminacji: stereotyp i wykluczenie.

1. Przyjrzyjcie się zdjęciu na planszy nr 8 i odpowiedzcie na poniższe pytania.

Co przedstawia zdjęcie?

Jak zachowują się ludzie na zdjęciu?

Jak sądzą, dlaczego osoby na zdjęciu zachowują się w ten sposób?

Jakie inne zachowania byłyby możliwe? Jakie mogłyby mieć konsekwencje?

2. Przeczytajcie opis znajdujący się na planszy nr 7 i odpowiedzcie na pytania.

Jakich lat dotyczy opisane wydarzenie historyczne?

Jakie działania skierowane przeciwko Żydom, Romom i Sinti zostały opisane na planszy?

Jak na to działanie zareagowało społeczeństwo III Rzeszy?

3. Zapoznajcie się z kartami mechanizmów dyskryminacji i użyjcie zaproponowanych terminów do wyjaśnienia opisanych na planszach wydarzeń historycznych.

Załączniki:

- plansza nr 9 z wystawy „Byli sąsiadami. Ludzkie wybory i zachowania w obliczu Zagłady” – „Nazistowska polityka i terror nasilają konflikty etniczne, postawy egoistyczne i strach”,
- karty mechanizmów dyskryminacji: uprzedzenie i dyskryminacja.

1. Przyjrzyjcie się zdjęciu na planszy i odpowiedzcie na poniższe pytania.

Co przedstawia zdjęcie?

Jak zachowują się ludzie na zdjęciu?

Jak sądzicie, dlaczego osoby na zdjęciu zachowują się w ten sposób?

Jakie inne zachowania byłyby możliwe? Jakie mogłyby mieć konsekwencje?

2. Przeczytajcie opis znajdujący się na planszy i odpowiedzcie na pytania.

Jakich lat dotyczy opisane wydarzenie historyczne?

Co motywowało osoby kolaborujące z nazistowskimi okupantami?

Jaka atmosfera społeczna towarzyszyła działaniom kolaborantów?

3. Zapoznajcie się z kartami mechanizmów dyskryminacji i użyjcie zaproponowanych terminów do wyjaśnienia opisanych na planszy wydarzeń historycznych.

Załączniki:

- plansza nr 12 z wystawy „Byli sąsiadami. Ludzkie wybory i zachowania w obliczu Zagłady” – „Pomoc w nadzorowaniu i «akcjach likwidacyjnych» gett”,
- karty mechanizmów dyskryminacji: dehumanizacja i efekt widza.

1. Przyjrzyjcie się zdjęciu na dole planszy i odpowiedzcie na poniższe pytania.

Co przedstawia zdjęcie?

.....

.....

.....

Jak zachowują się ludzie na zdjęciu?

.....

.....

.....

Jak sądzą, dlaczego osoby na zdjęciu zachowują się w ten sposób?

.....

.....

.....

Jakie inne zachowania byłyby możliwe? Jakie mogłyby mieć konsekwencje?

.....

.....

.....

2. Przeczytajcie opis znajdujący się na planszy i odpowiedzcie na pytania.

Jakich lat dotyczy opisane wydarzenie historyczne?

Dlaczego Żydów deportowano z gett?

Kto brał udział w zorganizowanych „akcjach likwidacyjnych”?

3. Zapoznajcie się z kartami mechanizmów dyskryminacji i użyjcie zaproponowanych terminów do wyjaśnienia opisanych na planszy wydarzeń historycznych.

Czynniki, które sygnalizują ryzyko ludobójstwa

Czynniki ryzyka	Przykłady historyczne po II wojnie światowej
Niestabilność polityczna oraz społeczna	Rwanda (1994) – konflikt oraz niepokoje wewnętrzne Bośnia (1995) – wojna domowa
Ideologia wykluczająca lub ekstremistyczna	Rwanda – Hutu wierzyli, że Tutsi chcą ich zdominować Bośnia – Serbowie uważali Bośniaków za zagrożenie
Dyskryminacja i przemoc wobec grup mniejszościowych	Rwanda – wcześniejsze akty przemocy i dyskryminacji wobec Tutsi Bośnia – zbrodnie wobec Bośniaków i Chorwatów
Mowa nienawiści oraz dehumanizująca propaganda	Rwanda – propaganda radiowa podżegająca do nienawiści Bośnia – retoryka przeciwko Bośniakom
Tworzenie uzbrojonych grup ideologicznych	Rwanda – milicja Interahamwe
Wojna lub inny konflikt zbrojny jako kontekst eskalacji przemocy	Rwanda i Bośnia – wojny domowe
Rozszerzanie celów ataku z żołnierzy na cywilów	Rwanda – masakry cywilów Tutsi Bośnia – atak na cywilnych Bośniaków w Srebrenicy
Bierność społeczności międzynarodowej	Brak skutecznej reakcji świata na sygnały poprzedzające ludobójstwo w Rwandzie i Bośni

Tabela została sporządzona na podstawie artykułu „What have we learned about the risk factors and warning signs of genocide?” z „Encyklopedii Holokaustu”.